

PHỤC DỰNG LỄ TẾ GIAO TRONG FESTIVAL HUẾ: THỰC TRẠNG VÀ MỘT SỐ VẤN ĐỀ ĐẶT RA

Nguyễn Mạnh Hà

Khoa Lịch sử, trường Đại học Khoa học, Đại học Huế

Email: manhhakls@gmail.com

Ngày nhận bài: 25/12/2017; ngày hoàn thành phần biên: 29/12/2017; ngày duyệt đăng: 8/6/2018

TÓM TẮT

Thông qua việc phục dựng lễ tế Giao (từ Festival năm 2004) các nghi thức, nghi lễ cung đình xưa đã được tái hiện, làm sống lại một truyền thống văn hóa đã từng chiếm vị thế đỉnh cao trong lịch sử Việt Nam và được xem là sản phẩm đặc sắc trong các kỳ Festival tại Huế. Việc phục dựng lễ tế Giao không chỉ mang ý nghĩa giáo dục truyền thống văn hóa mà còn có thể đáp ứng được nguyện vọng, đời sống tâm linh của nhân dân về một xã hội thái bình, phồn vinh. Để việc phục dựng lễ tế này bảo đảm tính chuẩn xác, chân thực của lịch sử, tác giả bài viết này đã đưa ra một số vấn đề, giải pháp cần thiết.

Từ khóa: phục dựng, tế Giao.

1. MỞ ĐẦU

Phục dựng lễ hội trong giai đoạn hiện nay được xem là việc làm cần thiết và quan trọng đối với việc *bảo tồn và phát huy* những giá trị văn hóa của dân tộc, góp phần nâng cao đời sống tinh thần cho người dân. Lễ tế Giao được phục dựng trong Festival Huế đã góp phần khôi phục/bảo tồn những giá trị văn hóa, là bảo tàng sống tái hiện một phần truyền thống văn hóa cung đình huy hoàng và đặc sắc. Trên cơ sở các nguồn tài liệu có được, trong bài viết này, tác giả muốn đề cập đến thực trạng phục dựng lễ tế Giao và đưa ra các vấn đề, giải pháp nhằm phục dựng lễ tế này bảo đảm tính chuẩn xác, chân thực của lịch sử trong các kỳ Festival tiếp theo.

2. PHỤC DỰNG LỄ TẾ GIAO TRONG FESTIVAL HUẾ

2.1. Lễ tế Giao trong lịch sử

2.1.1. Khái niệm

Phục dựng lễ tế Giao trong Festival Huế: thực trạng và một số vấn đề đặt ra

- Khái niệm phục dựng và phục dựng lễ hội: Theo Từ điển tiếng Việt khái niệm “phục dựng” được hiểu với nghĩa là trở lại, dựng trở lại; còn theo nghĩa rộng, là bảo tồn, giữ gìn các giá trị văn hóa truyền thống; hay trên bình diện kiến trúc khái niệm phục dựng được hiểu là tu bổ, cải tạo các di tích theo một hình thức nhất định (có thể chỉ là hình vẽ trên giấy, hình ảnh 3D, mô hình, hình ảnh trong không gian thật được tạo ra bằng các hiệu ứng ánh sáng...).

Còn phục dựng lễ hội là việc làm lại, dựng lại cấu trúc, nghi lễ, diễn xướng, lễ vật... của lễ hội truyền thống [7].

- Khái niệm lễ hội cung đình triều Nguyễn: Là những lễ hội do triều Nguyễn khai sinh và tổ chức thực hiện chủ yếu ở kinh đô Huế, trong thời gian triều đại này trị vì đất nước. Những lễ hội này còn được gọi là lễ hội cung đình Huế [3, tr 9].

2.1.2. Khái quát lễ tế Giao trên thế giới và ở Việt Nam trong lịch sử

- Trên thế giới: Nghi thức tế giao có nguồn gốc từ xã hội nguyên thủy, khi con người quan niệm các yếu tố/hiện tượng của tự nhiên như: trời, đất, mưa, gió, sấm, chớp... đều là những đối tượng cần phải thờ cúng. Đến thời quân chủ, giai cấp thống trị đã tiếp thu tín ngưỡng này, cải biến và lợi dụng nó như một thứ công cụ đắc lực để cai trị nhân dân. Tế Giao là lễ tế trời đất, có nguồn gốc từ văn hóa Trung Hoa rồi ảnh hưởng đến một số nước trong khu vực¹. Lễ tế Giao được diễn ra bên ngoài Kinh thành, người xưa cử hành lễ tế (trời) Giao vào ngày đông chí và tế (đất) Xã Tắc vào ngày hạ chí. Tế Giao được thực hành theo quan niệm và nghi thức Khổng giáo; trong đó, vua là thiên tử, đại diện dân để cúng tế trời đất và cầu xin phong điều vũ thuận, quốc thái dân an.

Ở Nhật Bản, các lễ hội liên quan đến tế Giao thường diễn ra vào mùa xuân và gắn liền với các nghi lễ thần đạo. Các nghi lễ được thực hiện tại các đền thờ và tổ chức tại ba điện thờ chính của Hoàng cung [2].

- Ở Việt Nam, tế giao được tiếp thu và thực hành lần đầu tiên dưới thời Lý Anh Tông (1138 – 1175). Dưới thời Trần không cử hành đại lễ và cử hành nghi lễ một cách trọng thể. Tế Giao được duy trì qua các triều Hồ, Hậu Lê, Tây Sơn (1788 – 1802) và dưới triều Nguyễn. Tùy từng triều đại, cách thức tế Giao thay đổi ít nhiều, khi thì phân tế, khi thì hợp tế cả trời và đất.

Dưới triều Nguyễn đã có sự kế thừa, bổ sung điển chế cho phù hợp với tính chất và hoàn cảnh lịch sử đương thời, phản ánh một cách đầy đủ những quan niệm, tư tưởng, các giá trị văn hóa nghệ thuật đặc trưng của cung đình Việt Nam trong lịch sử[1].

¹ Trong đó 4 quốc gia trong khu vực có những nét tương đồng là: Việt Nam, Nhật Bản, Hàn Quốc và Triều Tiên

2.2. Thực trạng phục dựng lễ Tế Giao trong Festival Huế (từ năm 2004 – 2016)

2.2.1. Ý tưởng/kịch bản phục dựng trong lễ tế Giao

Trong ý tưởng của các nhà tổ chức Festival Huế, việc giới thiệu lễ hội truyền thống của triều Nguyễn với những chương trình nghệ thuật đậm chất truyền thống cung đình là việc làm cần thiết nhằm bảo tồn các giá trị văn hóa. Trong đó lễ tế Giao là nghi lễ quan trọng nhất được xây dựng kịch bản, chuẩn bị voi, ngựa cùng các đạo cụ (tháng 7 năm 2003)... và được Văn phòng chính phủ thông báo kết luận của Phó thủ tướng Phạm Gia Khiêm về việc đưa lễ tế Giao vào chương trình Festival Huế 2004.

Chính phủ giao trách nhiệm cho Ủy ban Nhân dân tỉnh Thừa Thiên-Huế làm việc cụ thể với Ban Tư tưởng Văn hóa Trung ương, Bộ Văn hóa Thể thao để có nội dung và hình thức phù hợp với chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước. Đồng thời việc phục dựng lễ tế Giao sẽ là cơ sở để hoàn thành hồ sơ đề nghị UNESCO công nhận là di sản văn hóa phi vật thể của nhân loại.

2.2.2. Thực trạng phục dựng lễ tế Giao

Lễ tế Giao (thuộc loại tế tự): Bắt đầu phục dựng từ năm 2004 và hoàn thiện dần qua các kỳ Festival 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 và 2016. Nếu như trong năm 2004 chỉ mới phục dựng Đoàn Ngự đạo hồi cung, thì đến năm 2010, 2012 tất cả phần xuất cung, hồi cung và phần tế ở lễ tế Giao đã được phục dựng một cách đầy đủ. Các nội dung chính được phục dựng trong lễ tế Giao từ Festival 2004 đến Festival 2016 được thể hiện dưới đây:

Bảng 1. Thời gian tổ chức và nội dung phục dựng lễ tế Giao qua các kỳ Festival

STT	Năm	Thời gian	Các nội dung chính phục dựng trong lễ tế Giao
1	2000	08-19/4/2000	Chưa phục dựng lễ tế Giao
2	2002	4-15/5/2002	Chưa phục dựng lễ tế Giao
3	2004	12 -20/6/2004	Lễ tế Giao được phục dựng một phần, phần ngự đạo hồi cung.
4	2006	03-11/6/2006	Lễ tế Giao được phục dựng cả ba phần: Nghi lễ xuất cung, Lễ tế giao và Lễ hồi cung.
5	2008	03-11/6/2008	Thực hiện các nghi thức tế tại đàn tế, không thực hiện lễ xuất cung. Đoàn ngự đạo xuất phát từ Trai Cung đi đến đàn chính và thực hiện nghi lễ tế giao
6	2010	05-13/6/2010	Lễ tế Giao gồm hai phần: Lễ rước Hoàng đế từ Trai Cung lên đàn tế và lễ tế Giao tại đàn
7	2012	07-15/4/2012	Lễ tế Giao gồm 2 phần: Lễ rước bài vị từ Trai cung sang đàn tế và lễ tế tại đàn gồm 3 nghi thức: Nghênh thần tại Phương đàn, Tế tại Viên đàn, Tổng thần tại Phương đàn.
8	2014	12- 20/4/2014	Lễ tế giao không có phần Xuất cung. Lễ tế tại đàn gồm 3

			<p>nghi thức: Nghênh thần tại án Nghênh thần ở Phương đàn; tế tại Viên đàn gồm các lễ dâng hương, dâng rượu (Sơ hiến, Á hiến, Chung hiến), dâng Sớ, dâng trà và Tống thần và Tư chúc bạch soạn tại án Phương đàn.</p>
9	2016	29/4-04/5/2016	<p>Lễ tế Giao được bắt đầu bằng lễ Nghênh thần tại án ở Phương đàn (đàn dưới), gồm lễ dâng hương và dâng trà. Tiếp đến là lễ tế tại Viên đàn (đàn trên), gồm các lễ dâng hương, dâng rượu, dâng sớ, dâng trà. Ngoài ra còn có lễ Tống thần, lễ Tư chúc bạch soạn ở án Nghênh thần tại Phương đàn</p>

• **Lễ tế Giao trong Festival 2004²**

Trong quá trình phục dựng lễ tế Giao năm 2004, đoàn ngự đạo hồi cung – đã được khôi phục với đầy đủ lễ nghi phẩm tiết, voi ngựa... của một lễ hội cung đình xưa hoành tráng trong Festival 2004.

Tiền đạo dẫn đầu với 2 voi dẫn đầu và cùng ngựa đi liền sau, tiếp đó là 114 viên binh do quan Đô thống cưỡi ngựa chỉ huy. Các đội lỗ bộ, phường trống ngũ lôi, theo sau là những hàng lính cầm cờ. Cuối đám rước là đoàn hậu đạo với đội gánh long đình, đội chiêng trống, đội hoa đăng, văn võ bá quan của triều đình đi theo đám rước.

Trung đạo do quan Thống chế cưỡi ngựa đi giữa, hai bên và phái sau là các đội lính cầm cờ, lọng, tào; đội Đại nhạc 22 người vừa đi vừa tấu nhạc. Trung đạo là đội lính 32 người gánh ngự liễn - chỗ vua ngồi trong đám rước. Theo hầu hai bên ngự liễn là lọng và quạt, bên ngoài lại có những viên lính cầm đèn lồng, phất trần, vũ phiến, kim kiếm và ngự kiếm.

Phía sau ngự liễn là quan Phù liễn đại thần cưỡi ngựa cùng đội Tiểu nhạc cũng vừa đi vừa tấu nhạc. Tiếp sau đội Tiểu nhạc là đội múa Bát dật 64 người chia thành hai nhóm văn sinh và vũ sinh. Sau cùng là hai con voi với các tượng binh điều khiển. Đoàn ngự đạo với sự góp mặt của 580 diễn viên là các nghệ sĩ, diễn viên, nhạc công, bộ đội, võ sinh, sinh viên... cùng 5 voi, 6 ngựa được phục trang nguyên bản của một lễ hội cung đình xưa.

² Ở Việt Nam, tác giả Bùi Quang Thắng [4] cũng dẫn ra 3 mô hình lý luận về bảo tồn di sản của Ashworth là Bảo tồn nguyên trạng, Bảo tồn kế thừa và Bảo tồn phát triển.

+ *Bảo tồn nguyên trạng*: Đây là quan điểm dựa trên nguyên tắc bảo tồn văn hóa vật thể của các nhà bảo tàng học. Quan điểm này cho rằng, các sản phẩm của quá khứ cần được bảo tồn nguyên dạng như nó vốn có.

+ *Bảo tồn kế thừa*: quan điểm này thừa nhận sự biến đổi của di sản, cho rằng nếu di sản có nhiệm vụ lịch sử ở những không gian và thời gian cụ thể, những mặt tích cực của chúng phải được phát huy phù hợp với các nhu cầu thời đại, ngược lại mặt tiêu cực dần dần sẽ bị loại bỏ.

+ *Bảo tồn phát triển*: Hiện nay quan điểm này đang chiếm vị trí chủ đạo trong giới học thuật cũng như giới quản lý văn hóa ở nhiều nước trên thế giới. Quan điểm này không bận tâm với việc tranh cãi nên bảo tồn y nguyên như thế nào, nên kế thừa cái gì từ quá khứ, mà đặt trọng tâm vào việc làm thế nào để di sản sống và phát huy được các giá trị trong đời sống đương đại.

Như vậy, Festival Huế 2004 lần đầu tiên lễ tế Giao được phục dựng một phần, phần ngự đạo hồi cung đã tạo nên sự đặc sắc, hấp dẫn cho Festival Huế 2004, là lễ hội hồi cung đình được phục dựng lần đầu tiên nên lễ tế Giao mang đậm tính trình diễn.

- **Lễ tế Giao trong Festival 2006:**

Lễ tế Giao triều Nguyễn được phục dựng cả ba phần: Nghi lễ xuất cung, Lễ tế giao và Lễ hồi cung.

Đoàn ngự đạo gồm 501 người, trong đó có 302 lính cầm cờ, nghi trượng, kèn kiệu, 41 nhạc công nhã nhạc, 86 vũ công múa bát dật, múa hoa đăng, 47 quan văn võ cùng 5 voi và 6 ngựa, chia làm ba đạo: Tiên đạo, trung đạo và hậu đạo.

+ Lễ xuất cung được tổ chức tại điện Thái Hòa, các quan văn võ nghênh đón vua từ Chánh điện qua Ngọ Môn nhập vào Trung đạo. Lúc này cả đoàn ngự đạo rời hoàng thành trong không khí trang nghiêm, âm thanh chỉ có tiếng trống và phèng la...

+ Lễ tế Giao chính thức được bắt đầu vào lúc 19h45 phút. Nhà vua làm lễ rửa tay tại đàn Hạ trong tiếng đại nhạc, nhã nhạc và điệu múa bát dật. Tại đàn trung (Phượng đàn) nhà vua làm lễ thượng hương và nghinh thần. Đàn trung có những bàn thờ thần mặt trăng, mặt trời, tinh tú thần năm tháng, gió mưa, thiên hạ thần kỳ.

Sau lễ thượng hương nhà vua lên Đàn thượng vào nhà Thanh ốc, Tại đây có bốn bàn thờ: bàn thờ trời (Hạo Thiên Hoàng đế), bàn thờ đất (Hoàng đạo kỳ), bàn thờ Thế tổ và Thái tổ. Tại thượng đàn nhà vua thực hiện 5 nghi lễ quan trọng nhất của lễ tế giao đó là: Lễ dâng ngọc và lụa (lễ điện ngọc bạch), Lễ dâng mâm thịt tế (lễ tấn trời), Lễ dâng rượu lần đầu và tuyên đọc chúc văn, Lễ dâng rượu lần cuối (lễ chung hiến) và kết thúc là Lễ đốt chúc văn và nhà vua giáng đàn. Trong chúc văn nhà vua cầu xin trời đất cho mưa thuận gió hòa, quốc thái dân an, quốc gia thịnh vượng.

+ Lễ hồi cung: Sau khi kết thúc lễ tế đoàn Ngự đạo rước "nhà vua" trở về Đại nội trong đêm khuya, đã tạo nên một đám rước lung linh giữa thành phố Huế, khép lại lễ tế Giao.

Lễ tế Giao năm 2006 được phục dựng công phu, bài bản, tôn nghiêm và đầy đủ cả ba phần sẽ là cơ sở bằng hình ảnh, tư liệu để tiến tới đệ trình UNESCO đề nghị công nhận lễ tế Giao là di sản văn hoá phi vật thể và truyền khẩu của nhân loại.

- **Lễ tế Giao trong Festival 2008:**

Lễ tế Giao: tập trung tái hiện các nghi thức tế tại đàn tế, các nghệ sĩ không phải thực hiện lễ xuất cung mà đoàn ngự đạo xuất phát từ Trai Cung đi đến đàn chính và thực hiện nghi lễ tế giao. Lễ tế lần này tiếp tục hoàn thiện phần nghi lễ và các bài bản nhã nhạc, múa bát dật... Khác với Festival Huế 2006, lễ tế Giao năm 2008 chú trọng phần nghi thức, nghi lễ tế Giao, đi vào yếu tố tâm linh hơn là trình diễn.

Phục dựng lễ tế Giao trong Festival Huế: thực trạng và một số vấn đề đặt ra

- **Lễ tế Giao trong Festival 2010:**

Lễ tế Giao: chỉ tổ chức gồm hai phần: Lễ rước Hoàng đế từ Trai Cung lên đàn tế và lễ tế giao tại đàn tế. Mặc dù vẫn là những nghi lễ phục dựng như các kỳ Festival trước nhưng được tổ chức trang nghiêm, hoành tráng và chuẩn xác hơn. Lễ tế Giao được tổ chức phục dựng lần này tập trung nâng cao, hoàn thiện phần lễ, trang phục, âm nhạc, múa, chú trọng yếu tố tâm linh và biểu thị khát vọng cầu mong quốc thái dân an, thiên hạ thái bình

- **Lễ tế Giao trong Festival 2012:**

Trong Festival 2012, lễ tế Giao được tổ chức theo hình thức như các Festival trước đây kết hợp với quảng diễn để phục vụ nhân dân và khách du lịch tham quan, đồng thời vẫn đảm bảo hình thức uy nghi hoành tráng với đầy đủ đèn đuốc, cờ xí, nghi trượng, lễ phẩm nhưng giảm bớt những bước nghi lễ không cần thiết hoặc không còn phù hợp trong tế Giao của Thiên tử.

Chương trình tế lễ gồm 2 phần:

- Lễ rước bài vị từ Trai cung sang Đàn tế để đưa lên các bàn án ở Đàn. Bài vị bao gồm bài vị thờ trời đất, núi sông, các vị thần linh, lịch đại đế vương... (34 bài vị).

- Lễ tế tại đàn gồm 3 nghi thức: Nghênh thần tại Phương đàn; Tế tại Viên đàn; Tống thần tại Phương đàn.

Lễ tế Giao năm 2012 chú trọng đến các nghi thức tại đàn tế. Không gian tổ chức chương trình được thực hiện từ Trai cung sang đàn tế. Đặc biệt, toàn bộ phần nghi lễ và nhạc múa trong lễ tế Giao lần này được nghiên cứu và dàn dựng rất công phu với sự tham gia của khoảng 1.000 diễn viên. Trung tâm Bảo tồn Di tích Cố đô Huế đã phối hợp cùng nhà nghiên cứu Trịnh Bách phục hồi thành công 128 bộ trang phục vũ công dành cho múa Bát dật Văn và Bát dật Võ để phục vụ lễ tế.

- **Lễ tế Giao trong Festival 2014:**

Trong Festival Huế 2014 lễ tế giao không có phần Lễ Xuất cung, lễ tế tập trung vào phần tế Giao. Tế Giao không thể hiện việc sân khấu hóa, không đóng vai vua cũng như các quan tế lễ mà người đại diện nhân dân đứng ra tế lễ để đưa lên nguyện vọng cầu quốc thái dân an, mưa thuận gió hòa... Lễ tế lần này không mang nặng tính lễ hội mà hướng nhiều đến văn hóa tâm linh. Dù không tổ chức với quy mô rầm rộ như trước đây, nhưng lễ Tế Giao ở Huế vẫn giữ được nét trang nghiêm, đúng phong tục, bài bản. Đặc biệt, tính nhân văn trong nghi lễ còn được nâng cao khi hướng đến việc tri ân các tiền nhân, anh hùng, liệt sĩ có công với đất nước.

Lễ tế chính tại Đàn gồm ba phần:

- Lễ Nghênh thần tại án Nghênh thần ở Phương đàn;

- Lễ tế tại Viên đàn gồm các lễ dâng hương, dâng rượu (Sơ hiến, Á hiến, Chung hiến), dâng Sớ, dâng trà;

- Lễ Tống thần và Tư chúc bạch soạn tại án Nghênh thần ở Phương đàn.

Bên cạnh những ý nghĩa lịch sử, văn hóa cùng giá trị nhân văn sâu sắc, việc đưa lễ Tế Giao ở Huế đi vào bài bản, chuẩn xác đã mang lại nét độc đáo trong Festival Huế 2014 cũng như đời sống tâm linh của người dân Cố đô Huế.

• Lễ tế Giao trong Festival 2016:

Lễ tế Giao được bắt đầu bằng lễ Nghênh thần tại án ở Phương đàn (đàn dưới), gồm lễ dâng hương và dâng trà. Tiếp đến là lễ tế tại Viên đàn (đàn trên), gồm các lễ dâng hương, dâng rượu, dâng sớ, dâng trà. Ngoài ra, còn có lễ Tống thần, lễ Tư chúc bạch soạn ở án Nghênh thần tại Phương đàn. Nghi lễ quan trọng nhất là: lễ quán tẩy, lễ đón các thần, lễ tế ngọc và lụa, lễ tấn trổ, lễ hiến tước, lễ truyền chúc, lễ á hiến, lễ ban phúc, lễ triệt hạ đã được diễn ra uy nghiêm, kính cẩn như tấm lòng thành của cả vua quan cùng dân chúng dâng lên trời, đất và các vị thần linh.

Kể từ Festival Huế 2014 và đặc biệt Festival Huế 2016, lễ tế Giao dần được phục dựng theo đúng các nghi thức truyền thống, mang đậm tính tâm linh, hạn chế những yếu tố sân khấu hóa như những lần phục dựng trước đây.

Đối với vấn đề phục dựng lễ tế Giao trong Festival ngoài những tài liệu, thư tịch, ý kiến đóng góp của các nhà khoa học, xây dựng kịch bản... thì chúng ta phải đứng trên quan điểm phục dựng bảo tồn phát triển. Trong đó cấu trúc, nghi lễ, nội dung và giá trị của lễ hội là những yếu tố quan trọng nhất. Bên cạnh đó, các yếu tố thời đại, thẩm mỹ hay sân khấu hóa các lễ hội là điều cần thiết để bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống, nâng cao nhận thức, giáo dục, thẩm mỹ, trong xu thế mở cửa, hội nhập và phát triển.

3. MỘT SỐ VẤN ĐỀ ĐẶT RA QUA VIỆC PHỤC DỰNG LỄ TẾ GIAO Ở CÁC KỲ FESTIVAL

3.1. Một số vấn đề đặt ra

- *Công tác tổ chức và quản lý lễ hội*: Đối với việc phục dựng lễ hội yêu cầu đảm bảo tính chân thực nó được đặt lên hàng đầu; tuy nhiên trên thực tế công tác tổ chức lễ tế Giao chúng ta vẫn chưa làm tốt điều này.

Thứ nhất, trong các kỳ Festival việc tổ chức phục dựng lễ tế Giao qua các năm chỉ dựa trên kịch bản của từng Festival Huế nên có năm phục dựng một phần (ngự đạo hồi cung năm 2004), có năm phục dựng toàn bộ (gồm 3 phần năm 2006); có năm chỉ thực hiện lễ tế Giao tại đàn (năm 2014, 2016) nên các tiêu chí, cách thức phục dựng lễ tế Giao vẫn chưa đáp ứng được tính chân thực, chuyên nghiệp, linh thiêng...

Phục dựng lễ tế Giao trong Festival Huế: thực trạng và một số vấn đề đặt ra

Thứ hai, việc chọn lựa người đứng ra tổ chức có đủ vai trò và địa vị trong xã hội để thực hiện các nghi lễ trong các lễ hội cung đình còn chưa có các tiêu chí cụ thể.

- *Về tiêu chí để phục dựng lễ hội truyền thống trong Festival:* Cần có sự chọn lựa, thẩm định, xem xét các yếu tố phù hợp, chuẩn xác để phục dựng. Đồng thời chú trọng đến hoàn cảnh, yếu tố của không gian, thời gian, các giá trị đương đại để không đánh mất bản sắc văn hóa truyền thống của dân tộc. Chính vì vậy khi phục dựng lễ tế Giao cần xác định những tiêu chí cụ thể để bảo đảm tính chân xác của lịch sử (về mặt hình thức), song đó là cách bảo tồn văn hóa dưới dạng “đóng băng” [5]. Điều quan trọng để lễ tế Giao sống trong xã hội mới ngày nay.

- *Về công tác tuyên truyền và quảng bá lễ hội:* Qua các kỳ Festival các hình thức giới thiệu về lễ tế Giao còn đơn điệu. Trên các trang WEB chính thức của Văn phòng Festival cũng có rất ít thông tin về việc phục dựng lễ tế Giao. Ngoài ra các tờ rơi, brochure liên quan đến các lễ hội cũng chưa được đầu tư về nội dung và hình thức để giới thiệu di sản văn hóa phi vật thể đến khách du lịch và người dân Huế.

3.2. Giải pháp nâng cao chất lượng lễ tế Giao trong thời gian tới

- *Về sưu tầm, nghiên cứu tài liệu, xây dựng tiêu chí, kịch bản phục dựng lễ hội:* Xác định rõ mục đích việc phục dựng lễ tế Giao trong Festival Huế. Cần phân biệt rõ tính nguyên gốc và việc phục dựng; giữa tính thiêng và việc trình diễn [6, tr 127]. Đây là điều kiện tiên quyết để quyết định phục dựng lễ hội.

Đối với các lễ hội được phục dựng trong Festival Huế, công tác nghiên cứu, sưu tầm cần đặc biệt chú ý. Ban tổ chức cần tập hợp, sưu tầm nhiều nguồn tài liệu để có thể đảm bảo tái hiện đúng nguyên bản lễ hội xưa; tham khảo ý kiến các nhà nghiên cứu cũng như những phản hồi của người dân địa phương.

Sau công tác sưu tầm nghiên cứu lễ hội, cần tổ chức các hội thảo, hội nghị và coi đó là giai đoạn “cuối cùng” để xây dựng kịch bản phục dựng lễ hội. Việc tổ chức các hội thảo, hội nghị sẽ giúp thống nhất các ý kiến quan điểm, bổ sung một cách đầy đủ hơn về tài liệu, đảm bảo cho chất lượng phục dựng lễ hội.

- *Xây dựng kịch bản lễ hội được phục dựng:* Xây dựng kịch bản của lễ hội là một giai đoạn quan trọng. Đây được xem là giai đoạn quyết định sự thành công của lễ hội. Nếu có một kịch bản tốt và kỹ lưỡng sẽ đảm bảo tính khả thi và thành công của lễ tế Giao. Đặc biệt xây dựng các tiêu chí liên quan đến chủ thể/người đại diện cho nhân dân là lãnh đạo chính quyền địa phương

- *Thiết lập một hệ thống thông tin chuẩn về lễ hội được phục dựng:* Việc thiết lập một thông tin chuẩn về lễ hội được phục dựng nhằm phục vụ tốt nhu cầu của nhân dân địa phương, khách du lịch trong và ngoài nước trong mỗi kỳ Festival là điều rất cần thiết. Nếu có những thông tin tốt, kịp thời về các lễ hội, người xem sẽ có những kiến thức để cảm nhận ý nghĩa của lễ hội trên mặt nghệ thuật, văn hóa và đặc biệt là tính thiêng

trong lễ hội. Thông tin về quá trình phục dựng, mục đích, ý nghĩa tế Giao cần được bổ sung và cập nhật qua các Festival để tránh những thông tin sai lệch, không chính thức về các lễ hội được phục dựng

4. KẾT LUẬN

Việc phục dựng lễ tế Giao trong Festival Huế đã đem lại những tác động tích cực về mặt tâm lý xã hội, thông qua tính thiêng và ý nghĩa tâm linh của lễ tế cũng như sự thích ứng văn hóa trong quá trình hội nhập các giá trị văn hóa đương đại trên góc độ bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa truyền thống.

Việc phục dựng lễ tế Giao không chỉ thể hiện tâm nguyện của người dân mà còn là cơ sở để xây dựng hồ sơ đề nghị UNESCO công nhận lễ hội này là di sản phi vật thể của nhân loại. Điều quan trọng nhất là chúng ta cần sự hợp tác, giúp đỡ nhiều hơn nữa của các nhà quản lý, nhà nghiên cứu và của cả cộng đồng để việc bảo tồn và phát huy giá trị đặc sắc của lễ tế Giao trong tổng thể văn hóa truyền thống Việt Nam càng được nâng cao.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Cadière, L. (1936). "Le sacrifice du Nam Giao: le cortège" (Ngự đạo); "Le sacrifice du Nam Giao: La disposition des lieux" (Lễ tế Nam Giao: Bài trí, liệt ban); "Le sacrifice du Nam Giao: Le rituel du sacrifice" (Lễ tế Nam Giao: Nghi lễ), *BAVH No.1/1936*.
- [2]. Lê Thị Kim Oanh (2014). Bảo tồn và phát huy các giá trị của di sản văn hóa phi vật thể từ góc độ bảo tồn lễ hội cung đình tại Việt Nam và Nhật Bản, *Tạp chí Kinh tế - Xã hội Đà Nẵng*, số 50.
- [3]. Trần Đức Anh Sơn (2013). Tổng quan về lễ hội cung đình triều Nguyễn, *Tạp chí Huế Xưa và Nay*, số 116.
- [4]. Bùi Quang Thắng (2009). Bảo tồn lễ hội truyền thống trong xã hội đương đại. Tham luận tại hội thảo "Để di sản "sống" trong đời sống đương đại" của Dự án truyền thông "Bảo động vốn di sản" do công ty Ford tài trợ, *Báo Thể thao Văn hóa thực hiện*.
- [5]. Phan Thuận Thảo (2010). Tế Giao Xưa và Nay, *Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật số 318*, Hà Nội.
- [6]. Huỳnh Thị Anh Vân (2016). "Các đàn Miếu đại tự triều Nguyễn (1802-1945): Sự hình thành và nghi thức tế tự", Luận án Tiến sỹ Sử học, Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế
- [7]. Viện Nghiên cứu Văn hóa (2005). Folklore: Một số thuật ngữ đương đại, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.

PRESERVATION OF THE SACRIFICIAL CEREMONY FOR HEAVEN IN HUE FESTIVAL: REALITY AND SOME ISSUES

Nguyen Manh Ha

Faculty of History, University of Sciences, Hue University

Email: manhhakls@gmail.com

ABSTRACT

Through its preservation (since Hue Festival 2004), old royal court protocols and rituals which have reappeared, have revived a cultural tradition used to occupy the paramount position in Vietnam's history and have been regarded as special products of Hue Festivals. The preservation of the sacrificial ceremony for Hue not only bears the meaning of cultural traditional education, but also meets the aspiration existing in the spiritual life of the citizens about a peaceful and prosperous society. In order to preserve this sacrificial ceremony ensuring the reality and authenticity of the history, the author has indicated some issues and necessary solutions.

Keywords: preservation, the Sacrificial Ceremony for Heaven.

Nguyễn Mạnh Hà sinh ngày 29/12/1974. Năm 1996, ông tốt nghiệp cử nhân chuyên ngành Lịch sử tại Trường Đại học Khoa học, Đại học Huế. Năm 1999, ông tốt nghiệp thạc sĩ chuyên ngành Lịch sử Việt Nam tại trường Đại học Khoa học, Đại học Huế. Từ năm 1997 đến nay, ông làm công tác giảng dạy tại trường Đại học Khoa học, Đại học Huế.

Lĩnh vực nghiên cứu: Dân tộc học - Nhân học.